Věda a perspektivy № 4(23) 2023
ISSN 2695-1584 (Print)
ISSN 2695-1592 (Online)

https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-4(23)-80-93

Ірина Білецька

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та практики іноземних мов,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини, м. Умань, Україна,
https://orcid.org/0000-0002-3372-9100

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ НАВЧАННЯ МОВ У США В КОНТЕКСТІ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Міжнародне спілкування в різних галузях науки і культури, економіки, активна міграція населення потребують уміння відповідно поводитися в умовах іншомовного соціуму і представляти свою країну на належному рівні, а це неможливо без реалізації полікультурної освіти. Ґрунтовного та всебічного вивчення заслуговують результати пошуків шляхів ефективного розв'язання проблем полікультурної освіти, які здобули Сполучені Штати Америки. Доведено, що вплив цієї держави на світові освітні процеси є цілком очевидним, а її досвід у галузі полікультурної освіти є безцінним. З'ясовано, що в останні десятиліття тенденції полікультурної освіти у США набувають все більшої актуальності, посилились пошуки ефективних способів її впровадження. Один із найважливіших шляхів реалізації завдання вбачається у формуванні полікультурного підходу в навчанні мов, який дозволяє долати мовний і мовленнєвий расизм, від якого страждають діти іммігрантів та емігрантів.

Щоб оцінити реальну ситуацію реалізації полікультурної освіти через вивчення мов, її не можна розглядати окремо від загальної історії освітнього процесу, педагогічної думки в цілому та розвитку середньої школи зокрема. На шляху до свого становлення система освіти кожної країни проходить певні етапи, вбираючи в себе усі особливості тієї чи іншої епохи, відповідаючи вимогам того чи іншого періоду, стимулюючи розвиток країни, виступаючи основним осередком прогресивних ідей. У статті зроблено спробу з'ясувати значення, яке надавалося і надається мовній освіті в структурі шкільної освіти Сполучених Штатів Америки у контексті історичного розвитку у період з XVI по XX століття. Політика американського уряду у галузі мовної освіти в різні періоди розвитку країни є цікавою і корисною для нашої відносно молодої держави, яка провадить власну мовну політику також в умовах полікультурного середовища.

Věda a perspektivy № 4(23) 2023
ISSN 2695-1584 (Print)
ISSN 2695-1592 (Online)

Ключові слова: іншомовна освіта, полікультурна освіта, історичний розвиток, американська школа, мовна політика.

Iryna Biletska

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Theory and Practice of Foreign Languages,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine,
https://orcid.org/0000-0002-3372-9100

HISTORICAL BACKGROUND OF LANGUAGE TEACHING IN THE USA IN THE CONTEXT OF MULTICULTURAL EDUCATION

Abstract. International communication in various fields of science and culture, economy, active population migration require the ability to behave accordingly in the conditions of a foreign-speaking society and to represent one's country at the proper level, and this is impossible without the implementation of multicultural education. The results of the search for ways to effectively solve the problems of multicultural education, which have been achieved by the United States of America, deserve a thorough and comprehensive study. It has been proven that the influence of this state on global educational processes is quite obvious, and its experience in the field of multicultural education is invaluable. It has been found that in recent decades, the trends of multicultural education in the USA have become more and more relevant, and the search for effective methods of its implementation has intensified. One of the most important ways to implement the task is seen in the formation of a multicultural approach to language learning, which allows overcoming the linguistic and speech racism that children of immigrants and emigrants suffer from.

In order to assess the real situation of the implementation of multicultural education through the study of languages, it cannot be considered separately from the general history of the educational process, pedagogical thought in general and the development of secondary schools in particular. On the way to its formation, the education system of each country goes through certain stages, absorbing all the features of this or that era, meeting the requirements of this or that period, stimulating the development of the country, acting as the main center of progressive ideas. The article attempts to find out the importance that was given and is given to language education in the structure of school education in the United States of America in the context of historical development in the period from the 16th to the 20th centuries. The policy of the American government in the field of language education in different periods of the country's development is interesting and useful

for our relatively young state, which conducts its own language policy also in the conditions of a multicultural environment.

Keywords: foreign language education, multicultural education, historical development, American school, language policy.

Постановка проблеми. У сучасному світі фактично не залишилось жодної моноетнічної держави, а це призвело до того, що етнічні групи прагнуть зберегти свою самобутність, у першу чергу мову. Важлива роль у вирішені цієї проблеми належить безперечно освіті, пріоритетним напрямком якої має бути виховання у підростаючого покоління поваги до інших народів, розуміння та прийняття їхньої культури.

На нашу думку, ґрунтовного та всебічного вивчення заслуговують результати пошуків шляхів ефективного розв'язання проблем полікультурної освіти, які здобули Сполучені Штати Америки. Вплив цієї держави на світові освітні процеси протягом останніх десятиріч є цілком очевидним, а їхня практика у галузі полікультурної освіти є квінтесенцією кращих європейських досягнень і власного досвіду побудування демократичного суспільства.

Як стверджує О. Гончаренко, багатоманітність – це одна з проблем у суспільному житті й освіті США, яка викликає підвищений інтерес науковців та політиків і є постійним предметом палких дебатів. Феномен етнічної багатоманітності привертає до себе увагу вчених багатьох країн як самобутнє явище, яке варте вивчення та осмислення [1].

В останні десятиліття тенденції полікультурної освіти у США набувають все більшої актуальності, посилились пошуки ефективних способів її впровадження. Один із найважливіших шляхів реалізації завдання вбачається у формуванні полікультурного підходу в навчанні мов, який дозволяє долати мовний і мовленнєвий расизм, від якого страждають діти іммігрантів та емігрантів. Політика американського уряду в галузі мовної освіти в різні періоди розвитку країни є цікавою і корисною для нашої відносно молодої держави, яка провадить власну мовну політику також в умовах полікультурного середовища.

Щоб оцінити реальну ситуацію реалізації полікультурної освіти через вивчення мов, її не можна розглядати окремо від загальної історії освітнього процесу, педагогічної думки в цілому та розвитку середньої школи зокрема. Такий аналіз передбачає з'ясувати значення, яке надавалося і надається мовній освіті в структурі шкільної освіти Сполучених Штатів Америки у контексті історичного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження загальних тенденцій полікультурної освіти у Сполучених Штатах Америки зробили О. Гаганова, Г. Дмитрієв, О. Джуринський, З. Малькова та

ін., проаналізовано ряд концепцій полікультурної освіти, розроблених американськими науковцями (М. Воловікова, С. Наушабаєва та ін.). Науковим підґрунтям для вивчення проблеми багатомовності в цілому та двомовності зокрема є праці зарубіжних (Л. Бака, М. Берліц, Ф. Гуен, М. Суїт та ін.) і вітчизняних (Г. Гринюк, О. Литвинов, Н. Середа та ін.) учених.

Американські науковці, своєю чергою, приділяли увагу окремим аспектам мовної підготовки. Так, У. Чайлдерс, Е. Зейдель, О. Оришкевич та ін. розглянули стан викладання деяких іноземних мов у певний історичний період в США. Б. Блум, Н. Граунлунд, Дж. Келлер та ін. висвітлили питання розробки куррікулуму, а Д. Ньюнан, У. Разерфорд, Д. Уілкінз, М. Фіночіаро, К. Брумфіт та ін. – питання розробки навчальних програм мовних курсів.

Проте цілісна картина ідеї полікультурної освіти та особливостей її реалізації у шкільній практиці США через навчання іноземних мов все ще відсутня у вітчизняній педагогічній науці, що позбавляє сучасних дослідників можливості осмислення та використання позитивного досвіду американських педагогів.

Щоб оцінити реальну ситуацію реалізації полікультурної освіти через вивчення мов, її не можна розглядати окремо від загальної історії освітнього процесу, педагогічної думки в цілому та розвитку середньої школи зокрема. Тому у своїй статті ми ставимо за **мету** з'ясувати значення, яке надавалось мовній освіті в структурі шкільної освіти Сполучених Штатів Америки у XVI – наприкінці XX століття.

Виклад основного матеріалу. На шляху до свого становлення система освіти кожної країни проходить певні етапи, вбираючи в себе усі особливості тієї чи іншої епохи, відповідаючи вимогам того чи іншого періоду, стимулюючи розвиток країни, виступаючи основним осередком прогресивних ідей. Слід зазначити, що у вітчизняній літературі мають місце спроби визначити етапи становлення американської системи середньої освіти. Дослідники беруть за основу різні підходи та критерії для її етапізації. Так, наприклад, в концептуалізації історичного розвитку американської освіти, автором якої є Е. Тоффлер, виділяється «перша хвиля», що тривала приблизно від 8 тис. до н.е. і завершилася епохою від 1650 до 1750 років та «друга хвиля», яка розпочалася останніми роками першої хвилі і домінувала до 1950 року [2]. Сучасний етап розвитку освіти в США називають «третьою хвилею».

Якщо говорити про початок американського шкільництва, то варто зазначити, що воно виникло задовго до утворення Сполучених Штатів Америки. У 1503 році разом з Христофором Колумбом до Нового Світу прибули іспанські священики, а в 1523 році була відкрита перша школа. Монахи і священики вивчали корінні мови та навчали місцевих дітей читанню, письму, арифметиці, співу та катехізису. Іспанськими місіонерами такі школи

відкривалися повсюди аж до 1873 року. Спочатку ці школи створювались на зразок тих, які функціонували в країнах, звідки прибули колоністи (Англія, Франція, Іспанія, Голландія).

Початок XVI століття характеризувався заснуванням іспанцями шкіл для дітей корінного населення та для своїх власних у колоніях на тих територіях, де зараз розташовані штати Флорида, Луїзіана, Техас, Нью-Мехіко, Аризона, Каліфорнія, Оклахома, Небраска і Канзас. У цих школах пропагували іспанську мову, культуру та цінності.

З 1620 року діти перших поселенців Массачусетса також навчалися письму, читанню, арифметиці, релігійним дисциплінам. Перші «латинські» граматичні школи, в яких навчалася привілейована молодь, з'явилися у середині XVII століття.

У 1635 році було засновано Бостонську латинську класичну школу, яка дала початок розвиткові середньої освіти у Сполучених Штатах Америки. За принципом організації вона була аналогічною до Англійської граматичної школи. Складовими шкільної програми були англійська та грецька мови, а також значна увага приділялась вивченню латинської граматики. Учні вчилися читати і обговорювати латинською мовою праці Цицерона та Овідія, а грецькою мовою вивчалися твори Сократа і Гомера. У цьому ж році було засновано першу школу у Вірджинії. В цілому до 1640 року У США функціонувало всього сім шкіл [3].

Необхідно зазначити, що у 1642 році Верховним судом Массачусетса було прийнято закон, який вимагав від певної особи проведення опитування батьків та вчителів щодо того, якою мовою має відбуватись навчання їхніх дітей та учнів. Також у цьому ж році були зроблені перші кроки до обов'язкової освіти через прийняття у Массачусетсі закону, який вимагав від дітей знання релігії і навичок читання. Відповідно до нього, батьки, які вважалися на той час найкращими вчителями, повинні нести відповідальність за отримання дітьми базових знань. Якщо ж дитина не вміла належно читати і писати, її необхідно було відправити туди, де б вона могла набути необхідних знань. Проте у цьому законі не говорилося про створення шкіл. Це було зроблено пізніше [4, с. 188-189].

Прийняті у XVII столітті закони сприяли появі необхідних навчальних книжок та підручників. Перші підручники, як правило, містили алфавіт, набір буквосполучень, молитву (Lord's Prayer) і Благословення (Benediction). Серед них варто згадати «Новий англійський буквар» (The New England Primer), який вперше з'явився у 1690 році [4, с. 191-193]. У цій книжці, яка складалася з 90 сторінок, кожна з літер алфавіту була проілюстрована римівкою і дерев'яною гравюрою. Вона була написана віршами і прозою, навчала читанню та релігії й обов'язково використовувалась для навчання у церкві і в

школі. У 1740 році значно підвищив статус граматики англійської мови як науки «Новий довідник з англійської мови» (A New Guide to English Grammar), автором якого був Т. Дилверс (T. Dilworth). У ньому було надруковано ряд слів (від одно- до шестискладових) із транскрипцією і значенням. Крім того, він містив короткий огляд англійської граматики у формі «запитання – відповідь».

Основним підручником для школярів з 1783 року став «Американський орфографічний довідник», який видав учитель з Нью-Йорку Н. Вебстер (N. Webster). У ньому автор запропонував американцям написання слів, що більше відповідало їхній вимові, для цього він впорядкував американський правопис і відокремив його від старішого англійського попередника. У 1828 році Н. Вебстер опублікував «Американський словник англійської мови» (The American Dictionary of the English Language), який є прототипом сучасних Вебстерських словників, що свідчить про його випробування часом. Можна сказати, що словники Вебстера започаткували процес націоналізації американської системи освіти.

Провідне місце у середній освіті XVIII століття займали школи, засновані Б. Франкліном і які отримали назву «академії» (academies). Перша така школа була заснована у 1751 році у Філадельфії з метою навчання навичок письма і лічби. Вона була створена за моделлю школи Платона. Через три роки першу академію було реорганізовано у «коледж і академію», згодом відому як Пенсільванський університет [5]. Перелік предметів в академії був ширшим, ніж в граматичних школах, а викладання – серйознішим.

Наприкінці XVIII століття через різноманіття мов і релігій серед іммігрантів колоніальний уряд змушений був дозволити відкриття шкіл із різними мовами викладання. Навчання іноземних мов у США почалось у колоніях вздовж східного узбережжя, де відбувалось ретельне і систематичне вивчення латинської мови. Переселенці з Франції та Німеччини заснували власні приватні школи, де їхні діти вивчали французьку та німецьку мови.

У 1809 році в Нью-Гармоні було створено першу школу, що сповідувала принципи Песталоцці. Її керівником став Дж. Неф (1770-1854), який був переконаний, що навчання слід починати з речей, які оточують дитину, використовуючи різноманітну наочність. Він є автором багатьох методичних розробок з арифметики, геометрії, іноземних мов, малювання, суспільствознавства.

Закон Картера (Carter’s law), прийнятий у 1827 році, вповноважував громадськість утримувати середню школу, він також міг стати моделлю для інших штатів, у яких учням хотіли б дати ґрунтовніші знання. За цим законом міста з населенням 4000 повинні були ввести у навчальні плани курси загальної історії, риторики, логіки, латинської та грецької мов.

У 1821 році у Бостоні відкрилася перша загальноосвітня школа (public secondary school) – Англійська класична школа. Потім слово «класична» було змінено на «вища» (в деяких джерелах – «середня») і в результаті отримали назву Англійська вища школа (the English High School), яка згодом почала називатися «вища народна школа» (the public high school). До такої школи приймали лише хлопчиків віком 13 років з навичками читання, письма та математики. Учні протягом трьох років вивчали граматику, словотвір, художнє читання, математику, географію, геодезію, історію, логіку, етику, політологію, та навігаційну справу. У 1826 році така школа відкрилася у Бостоні й для дівчат. Також вищі школи з'явилися в Уорсестері (Массачусетс) та Портленді (штат Мейн). Варто зазначити, що вища школа, на відміну від латинської граматичної, є власне американською і стала втіленням демократії.

Нові припливи іммігрантів до Сполучених Штатів Америки відбулися у 1830 та 1848 роках, спричинені революцією в Німеччині та в інших частинах Європи. З огляду на це в 50-х роках XIX століття у багатьох великих містах школи запровадили викладання німецької мови, проте латинська та грецька мови зберегли своє домінуюче значення. Поряд із цим англійська мова почала набувати статусу загальнодержавної, хоча й залишилась іноземною для частини населення.

У другій половині XIX століття зросла цікавість американського населення до вивчення французької мови, оскільки лідери боротьби за незалежність від Англії були франкофілами. Навчання французькій мові здійснювалось у приватних школах. Війна за незалежність піднесла її до статусу найпопулярнішої іноземної мови у приватних школах, розташованих вздовж Атлантичного узбережжя, окрім Флориди. Проте престиж цієї мови впав після розгрому Франції Німеччиною у 1870-1871 роках.

У 1883 році у США було засновано Асоціацію сучасних мов Америки, але це мало незначний вплив на розвиток навчання іноземним мовам в освітніх закладах у першому десятиріччі XX століття.

До середини XIX століття приватна форма навчання була основною в американській системі освіти. Значні зусилля активних громадських діячів спрямовувались на одержавлення національної освіти, в результаті чого у штаті Міссурі в 1839 році було впроваджено державну систему освіти.

Гнітюче враження на американське суспільство справив перепис населення у 1880 році. Він засвідчив безграмотність більшої частини населення штатів Півдня, а щодо кольорового населення, то відсоток безграмотності сягав 78 % (Південна Кароліна) [5, с. 39]. З приходом до влади консерваторів у багатьох штатах були прийняті закони про створення окремих шкіл (segregated schools) для чорношкірих дітей. У 1896 р. Верховний Суд США офіційно визнав такі школи, і вони стали невід'ємною частиною життя американців приблизно на 50 років [6, с. 439].

Характерною особливістю розвитку американської освітньої системи у другій половині XIX століття було прийняття низки законів, що забезпечували можливість впровадження суттєвих педагогічних інновацій. Так, у 1850 році відкрилися перші безкоштовні середні школи в Орегоні. У наступні роки такі штати, як Небраска, Іллінойс (1855 р.), Айова (1858 р.), Канзас (1859 р.), Дакота (1960 р.) прийняли закон про навчання у вищих народних школах, у яких продовжували своє навчання діти, які не мали змоги вступити до університету. Програми граматичних і так званих «preparatory schools» готували лише до вступу у заклади вищої освіти.

У вищих школах навчання для учнів віком від 14 до 18 років було диференційованим, враховувались їхні можливості, потреби та інтереси. Як правило, в них функціонували паралельні відділи: загальноосвітній (academic) для тих, хто бажав вступити до університету або отримати «класичну» освіту; природничо-науковий відділ з латинською мовою (latin-scientific) або без латинської мови – науковий (scientific); практичний (business) для учнів, які отримували лише базові знання і в коротший термін закінчували школу [5]. Крім того, у вищих американських школах предмети поділялись на обов'язкові (prescribed) і необов'язкові (elective).

Шкільний тиждень в американській школі складався з п'яти навчальних днів. Організацію вищих народних шкіл у Сполучених Штатах Америки можна розглянути на прикладі вищої народної школи у м. Денвер (штат Колорадо, заснований у 1876 році). Школа, відкрита у 1881 році, була розрахована на 800 учнів (враховуючи, що населення всього штату у 1880 р. становило лише 412 тисяч жителів). У 1892 році тут навчалося 740 учнів: 311 хлопців і 429 дівчат. При школі, крім бібліотеки, були: фізичний кабінет, хімічна лабораторія, а також кабінети зоології, геології, малювання, технічного креслення, образотворчого мистецтва і навіть арсенал. Усе це свідчило про різноплановість навчання у цьому закладі. Що стосується програми занять, то вона складалася з двох курсів: загальноосвітнього (general course), де переважали математика або природничі науки, і класичного (classical course), де, починаючи з другого року навчання, велика увага приділялася класичним мовам [7, с. 22].

Хоча навчальний план американської школи не був перенасичений інформацією, все вивчалося з врахуванням існуючих потреб. Розширення змісту освіти вимагало також застосування нових методів навчання. Словесно-схоластична система навчання поступово відмирала. Дати учням завдання з математики чи географії, а потім перевірити їхні знання матеріалу – було нескладно для вчителя. Набагато важче навчити учнів спостерігати, зіставляти та аналізувати факти та події. Для цього широко застосовувалися предмети наочності.

Як зазначає Н. Пацевко, в останні декади XIX століття характерним було швидке зростання кількості шкіл у США. У 1870 році у 160 вищих (державних і приватних) школах налічувалося 80 227 учнів; у 1880 році – 110 277 учнів, 800 шкіл; у 1890 році – 202 063 учні, 2 526 шкіл; 1900 році – 519 251 учень, 6 000 шкіл [7, с. 24]. Пізніше, крім вищих народних шкіл, в США створюються нижчі середні школи (junior high school) і нижчі коледжі (junior college), що передбачало залучення більшої кількості учнів [8, с. 46]. Традиційна система організації навчання, яка функціонувала в кінці XIX століття, позначалася 8+4, тобто 8 років початкової і 4 роки середньої школи. Відхід від цієї системи полягав у її заміні на нову: 6+3+3, що включала 6 років початкової школи, 3 – нижчої середньої і 3 роки вищої середньої школи.

Як свідчать статистичні дані, у 1891-1892 роках у Сполучених Штатах Америки понад 15 млн. дітей отримувало освіту, що становило 23 % від усього населення. Такого високого показника не було в жодній країні світу. З цих 15 мільйонів учнів 96,27 % отримували початкову освіту, середню освіту – 402, 089 учнів (2,78 %), а вищу – 147,662 юнаків і дівчат (1 %).

До кінця XIX століття кількість середніх шкіл зросла до 6000, у списках яких нараховувалося 519 000 учнів. Вони становили лише 8,5 % усього молодого покоління. Відсоток учнів, які закінчували школу, був ще меншим – 6,3 % [9, с. 233-234]. У той час питання цілей американської середньої школи трактувалося з точки зору двох головних напрямків американської педагогіки. Прихильники традиційного навчання вбачали у вищій школі заклад виключно для підготовки учнів до навчання у коледжі. Тобто студенти поділялися на тих, які вивчали предмети або гуманітарного, або технічного циклу. Інші вірили в те, що вищі школи повинні бути народними, тобто пропонувати для вивчення ряд предметів практичного циклу, які б допомагали учням у майбутньому при виборі професії, а також у повсякденному житті [7, с. 31-32].

У XIX столітті найбільш уживаною мовою на сході залишилась французька мова, у Пенсільванії та на середньому заході – німецька, у Флориді, на південному заході і на заході – іспанська. Дві війни у XIX столітті (війна з Мексикою (1848 р.), іспансько-американська війна (1898 р.) спричинили зростання інтересу до культури Іспанії та вивчення мови цієї країни.

Початок XX століття характеризується зростанням кількості італійців у найважливіших американських містах уздовж узбережжя Атлантичного та Тихого океанів, у північних і центральних штатах. Проте італійська мова не стала провідною іноземною мовою, яка б вивчалася у навчальних закладах. Найбільша зацікавленість до вивчення італійської мови була виявлена у 30-х роках, але вона почала спадати після виступу Італії союзницею Німеччини у Другій світовій війні.

На початку XX століття у деяких штатах можна було вивчати лише англійську мову, а інші мови (латинську, грецьку) – переважно в приватних

навчальних закладах. І тільки в 1923 році Верховним Судом США було скасовано ці заборони. Також можна констатувати, що у цей час близько 600000 учнів початкових шкіл (державних та приходських) навчалися частково або повністю німецькою мовою, що становить 4 % усіх американських дітей початкових класів. Цей показник перевищує відсоток тих дітей, які на сьогодні навчаються за іспано-англійськими програмами, оскільки до нещодавна німецька мова мала статус домінуючої мови.

Аналіз теоретико-методичних джерел засвідчує, що з 1900 по 1917 роки вивчення іноземних мов у США обмежувалося німецькою і французькою, частково італійською та іспанською мовами. Вступ країни до війни проти Німеччини у 1917 році спричинив оголошення викладання німецької мови поза законом у 22 штатах.

На рівні всієї країни стала гострою і відчутною потреба населення користуватися іншими, крім англійської, мовами. Так, журнал «The American journal of education», що висвітлював проблеми американської освіти, у 1900–1910 роках надрукував низку статей, у яких мова йшла про заміну грецької та латинської мов на європейські мови. Комерційні інтереси багатьох американців на Кубі, Філіппінах та в Мексиці потребували знань іспанської мови, але вивчити її можна було здебільшого приватно, а не в державних школах.

У 1920 році 28 % середніх шкіл США запропонували німецьку як іноземну, 11 % – французьку і тільки 2 % – іспанську. Причина невеликої кількості тих, хто вивчав іспанську в середніх школах, крилася передусім у зневажливому ставленні представників англосаксонської більшості американського суспільства до громадян Іспанії, Мексики та інших Центральноамериканських країн [10, с. 105].

До середини 20-х років XX століття двомовне навчання значною мірою переставало функціонувати по всій країні. Навчання лише англійською мовою продовжувало бути нормою для учнів, чиєю рідною мовою не є англійська, допоки негативні результати цього вже не можна було ігнорувати. Діти, які досконало не володіли англійською мовою і навчалися у класах, де навчання відбувалось лише англійською, мали значно нижчий рівень знань і кидали школу з загрозливою швидкістю.

Після другої світової війни розпочалося вивчення китайської, японської, португальської та російської мов на рівні спеціальних програм. З відкриттям американських центрів у Болоньї, Флоренції та Римі зріс інтерес до італійської культури і, відповідно, італійської мови як іноземної.

На початку 50-х років XX століття у доповіді ЮНЕСКО вимагалось забезпечити дітей різних країн світу освітою рідною мовою, що посилило увагу до навчання етнічних та расових меншин у США. Починаючи з

1959 року, громадські школи в Маямі запровадили двомовні програми. Ситуація загострилась у кінці 60-х років, коли відбулося посилення боротьби мільйонів американців, які належать до етнічних меншин (американських індіанців, американців мексиканського походження, пуерторіканців та ін.), за збереження національної культури, мови, вірувань. З огляду на це державний апарат США не міг не здійснити реформи в освіті.

Національні меншини вимагали змін умов навчання та введення у школах з національним контингентом викладання рідною мовою. Протягом 1964–1974 років було прийнято низку законів на користь національних меншин. Зокрема, у 1964 році почав функціонувати «Закон про громадянські права», відповідно до якого заборонялася расова дискримінація у будь-яких сферах громадянського життя. У 1968 році, прийнявши статтю VII Закону про початкову і середню освіту або, неофіційно, Закон про двомовну освіту, Конгрес уперше узаконив двомовну освіту, що уможливлювало іммігрантам отримувати освіту рідною мовою.

Закон про двомовну освіту забезпечив федеральне фінансування на підтримку місцевих шкільних округів у їхній спробі здійснювати навчання корінними мовами. Більшість штатів підтримали федеральний уряд, прийнявши свої власні закони про двомовну освіту або, по крайній мірі, відмінивши кримінальне покарання за використання інших мов у навчальному процесі.

У цей час виникла ціла низка нових тенденцій, що визнавали цінність різних культур: програми етнічних досліджень, які цікавилися культурними традиціями різних етнічних груп; програми двомовної освіти, що давали можливість дітям етнічних меншин здобувати освіту рідною мовою. Визнання необхідності для всіх учнів розуміти культури, які відрізняються від їх рідної, сприяло становленню у 70-х роках програм полікультурної освіти [11, с. 47].

Незабаром після прийняття Закону про двомовну освіту Верховний Суд визнав, що залишати учнів, які досконало не володіють англійською мовою, у класах, де навчання відбувається лише англійською, – це просто «знущання над народною освітою», яка має бути однаково доступною для всіх. Рішенням Суду у справі Лав проти Ніколса вимагалося, щоб школи прийняли необхідні заходи з метою подолання мовного бар’єру, який перешкоджав успішному оволодінню дітьми навчальної програми. Конгрес одразу ж ухвалив цей принцип, прийнявши у 1974 році Закон про рівні права в освіті.

Ні Закон про двомовну освіту, ні рішення Суду не пропонували жодної конкретної методології для навчання школярів, які досконало не володіли англійською мовою. Тобто, не було федерального наказу про двомовну освіту (хоча у деяких штатах такий мав місце в окремих випадках). Закон про громадянські права вимагав лише наявність навчальних програм, що

пропонують однакові освітні можливості для дітей, які добре не знають англійської мови.

Федеральні витрати на двомовну освіту збільшились з 7,5 млн. у 1968 році до 150 млн. до 1979 року. Теоретичні аспекти американської двомовної освіти було обґрунтовано наприкінці 60–70-х років. У той час відбувалось відродження теорії культурного плюралізму, яка була запропонована школою Г. Каллена у 1920 році. За цим вченням двомовна освіта виступала одним з елементів культурної революції і її метою було створення двомовної чи багатомовної нації.

У другій половині 70-х років у галузі білінгвальної освіти відбулися значні зміни. З 1976 року Відділом громадянських прав було укладено понад 400 угод з місцевими шкільними округами про надання навчальних можливостей тим учням, для яких англійська мова була нерідною.

Як свідчать факти, у 80-х роках XX століття в американському суспільстві був поширений рух «За єдину англійську мову» (English-only movement), який, на жаль, проявляє свою активність і сьогодні.

Освітня політика у другій половині XX століття була пріоритетом федерального уряду та урядів штатів, керівництва вищих навчальних закладів, що визначило рівень уваги, яка приділялась ними в різний час вивченню іноземних мов порівняно з іншими дисциплінами.

Прикладом тяжкої боротьби навколо мовної політики може бути прийняття Поправки 227 у штаті Каліфорнія (1998 р.), де кількість тих, хто вивчає англійську мову (а це один з трьох учнів), є найбільшою у США. 61 % каліфорнійського електорату підтримав цю Поправку, за якою ті, хто вивчав англійську мову, повинні були навчатись за принципом занурення в англійську на період, який, як правило, не перевищував одного року, потім їх слід було переводити до основних класів, де переважало навчання англійською мовою. Голосування проводилося на предмет громадської думки щодо двомовної освіти [12].

Штат Аризона був наступним після Каліфорнії щодо прийняття схожого законодавства. Так, Поправка 203 додала кілька програм, що раніше були дозволені у навчанні дітей, для яких англійська мова є другою мовою. Варто підкреслити, що саме штат Аризона першим підтримав білінгвальну освіту у 60-х роках XX століття.

І все ж таки, наприкінці XX століття у США найбільш поширеним залишається вивчення англійської мови. Програми вивчення рідної мови досить часто страждають від того, що не мають підтримки на державному рівні в основному через політику так званого «плавильного казана» з метою отримання однорідного суспільства. Резидентські школи, в яких пропагувались цінності білих американців та англійська мова, все ще були

досить поширеними у 90-х роках XX століття. Сумнозвісним фактом є те, що у них практикувалися тілесні покарання для дітей корінного населення, якщо вони спілкувалися своєю рідною мовою або відкрито демонструвала віру свого племені.

Висновки. Таким чином, незважаючи на усі зазначені переваги, наприкінці XX століття система освіти в цілому та мовна освіта зокрема у США все ще не повністю задовольняла потреби тогочасного полікультурного суспільства, тому педагоги намагалися шукати нові, більш ефективні способи її організації. Серед основних недоліків американської шкільної мовної освіти на початку можна виділити початок вивчення іноземних мов на досить пізньому етапі навчання, а також відсутність наступності програм з іншої мови між шкільними ланками. З огляду на це перспективи подальшого пошуку означеної проблеми вбачаємо у дослідженні специфіки розвитку мовної освіти в Сполучених Штатах Америки у контексті полікультурної освіти на сучасному етапі та з'ясуванні ефективності існуючих двомовних програм та шляхів їх оптимізації.

Література:

1. Гончаренко О. Етнонаціональне розмаїття як суспільна і педагогічна проблема у США. *Рідна школа*. 2009. № 2-3. С. 77-80.

2. Toffler A. The Third Wave. New York : Morrow, 1980. 179 p.

3. Ruskin T. The opening up of American education. Lanham etc. : University Press of America, 1983. 146 p.

4. Meyer A. E. An educational history of the Western World. New York : Mc Graw-Hill Book Co., 1965. 516 p.

5. Gutek G. L. Education and schooling in America. Boston : Allyn A. Bacon, 1992. 445 p.

6. Sadker M. P., Sadker D. M. Teachers, school and society. New York : The Mc Graw-Hill Co., 1997. 634 p.

7. Пацевко Н. В. Еволюція теорії і практики навчання у Сполучених Штатах Америки першої половини XX ст. : дис. … канд. пед. наук : 13.00.01. Дрогобич, 2004. 210 с.

8. Chatasinski J. Spoleczenstwo i szkolnictwo Stanow Zjednoczonych. Warszawa : PWN, 1966. 264 p.

9. Суд над системой образования: стратегия на будущее / Под ред. У. Д. Джонстона. М. : Педагогика, 1991. 264 с.

10. Першукова О. О. Державна мовна політика США з навчання іноземних мов у контексті формування світогляду школярів. *Педагогіка і психологія.* 2011. № 3 (72). С. 103–112.

11. Шутова М. О. Проблеми формування загальної середньої освіти в США (1950-90 рр.) : дис. … канд. пед. наук : 13.00.01. К., 2005.

12. Sorenson A. P. Multilingualism in the Northwest Amazon. *American Anthropologist*. 1967. № 69. P. 67–68.

References:

1. Honcharenko, O. (2009). Etnonatsionalne rozmaittya yak suspilna I pedagogichna problema u SShA [Ethno-national diversity as a social and pedagogical problem in the United States]. *Ridna shkola – Native School, 2-3,* 77-80 [in Ukrainian].

2. Toffler, A. (1980). *The Third Wave.* New York: Morrow [in English].

3. Ruskin, T. (1983). *The opening up of American education*. Lanham etc.: University Press of America [in English].

4. Meyer, A. E. (1965). *An educational history of the Western World.* New York: Mc Graw-Hill Book Co. [in English].

5. Gutek, G. L. (1992). *Education and schooling in America.* Boston: Allyn A. Bacon [in English].

6. Sadker, M. P., Sadker D. M. (1997). *Teachers, school and society.* New York: The Mc Graw-Hill Co. [in English].

7. Patsevko, N. V. (2004). Evoliutsiia teorii i praktyky navchannia u Spoluchenuh Shtatah Ameryky pershoi polovyny XX st. [Evolution of the theory and practice of education in the United States of America in the first half of the twentieth century]. *Candidate's thesis.* Drohobych [in Ukrainian].

8. Chatasinski J. (1966). *Spoleczenstwo i szkolnictwo Stanow Zjednoczonych*. Warszawa: PWN [in English].

9. Johnston, W. (Eds.) (1991). *Sud nad sistemoi obrazovaniia: strategiia na budushcheie [Judging the education system: a strategy for the future]*. Moscow: Pedagogika [in Russian].

10. Pershukova, O. O. (2011). Derzhavna movna polityka SShA z navchannia inozemnyh mov u konteksti formuvannia svitogliadu shkoliariv [The US State language policy on foreign language teaching in the context of shaping the worldview of schoolchildren]. *Pedagogika i psyhologiia – Pedagogy and Psychology, 3(72),* 103–112 [in Ukrainian].

11. Shutova, M. O. (2005). Problemy formuvannia zagalnoi serednioi osvity v SShA (1950-90 rr.) [Problems of general secondary education formation in the United States (1950-90)]. *Candidate's thesis.* Kyiv [in Ukrainian].

12. Sorenson, A. P. (1967). Multilingualism in the Northwest Amazon. *American Anthropologist, 69.* 67–68.